

Úřednické
vlády

Kontext

- Problémy/krise politických stran
- Nedůvěra vůči politickým stranám
 - lidé strany „nemají v lásce, ani jim nevěří“ (Mair 2008: 230)
- → model „party government“ pod tlakem
- → populismus a/nebo: větší důraz na meritokratická kritéria při výběru vládnoucích
 - „nezávislí“ či „nepolitičtí“ odborníci, technokraté, manažeři aj.

**THE TECHNOCRATIC
CHALLENGE TO DEMOCRACY**

Edited by
Eri Bertsou and Daniele Caramani

Stav bádání

- Tradičně malý zájem odborné veřejnosti
 - „nestranické kabinetů jsou výjimečné s ohledem na výskyt, délku jejich trvání a relevanci“ (Strøm, Müller a Bergman 2008:)
 - Absence ÚK ve většině západních demokracií
 - ÚK = deviantní a mimořádné případy
- Změna po roce 2009
 - Finanční krize
 - Vznik několika úřednických vlád v různých státech
 - 2011 úřednické vlády v Řecku a Itálii
 - 2013 úřednické vlády v Bulharsku a České republice
- »»» signál velkých problémů demokratických systémů
 - Stranici hojně nahrazováni ve vládách úředníky

ÚŘEDNICKÉ KABINETY V EVROPĚ

Karolína Zupková

ZÁCHRANA STÁTU?

ÚŘEDNICKÉ
A POLO-
POLITICKÉ
VLÁDY
V ČESKÉ
REPUBLICE
A ČESKO-
SLOVENSKU

Stav bádání

- Zvýšení zájmu o úřednické vlády
 - D. McDonnell, M. Valbruzzi; G. Pastorela, Ch. Wratil, V. Hloušek, L. Kopeček...
- vlna úřednických vlád v Evropě?
 - po roce 1989 cca 53 úřednických vlád
 - Cca 10 % všech vládních kabinetů
 - G. Pastorella: 4 % úřednických vlád (nezahrnuje Rusko, Ukrajinu, země mimo EU)
 - Úřednické vlády nadále spíše ojedinělé

Pojmosloví

- pojem „úřednická vláda“ pochází z 1. republiky
 - „vyslovila-li poslanecká sněmovna vládě nedůvěru anebo zamítla-li vládní návrh na vyslovení důvěry, musí vláda podati demisi do rukou presidenta republiky, který určuje, kdo vede vládní věci, pokud nová vláda nebude ustavena“ (Ústava 1920: § 78)
- Zahraničí:
 - Technocratic, non-partisan, caretaker
- Nestraničský premiér
- Limitované vlády (caretaker) ≠ úřednické vlády !!!
 - Časové omezení
 - Programové omezení
 - Časové i programové omezení

Kritika úřednických vlád

- úřednické vlády

- 1. подрývají

- demokracii

- a její klíčové atributy

- deliberaci

- legitimitu vládnutí

- ústavnost

- řetězec delegování moci

- 2. vyvolávají klamný pocit nestrannosti a politické neutrality

Mýtus nestrannosti

- „Neutrální agenda“ často jen rouškou
 - Neoliberalismus (Papademos, Monti, Braghis, Tarlev)
 - Komunismus
- PM a ministři mají své názory, postoje
- TC blízko k politickým stranám
- TC pod patronací stran
- Nucení činit důležitá rozhodnutí
 - Rozpočet
- TC udržují „status quo“
 - Vassiliki Thanou-Christophilou (2015): 26 dní

TC a demokracie

- KRITICI: ÚK v Řecku či Itálii = nedemokratické řešení politických krizí
 - vynuceno mezinárodními institucemi typu EU, resp. EK, IMF či WB
 - Úřednické vlády tak vznikly „seshora“
- Ale:
 - mezinárodní instituce nepožadovaly vznik úřednických vlád
 - pod tlak se dostaly i jiné státy EU (např. Irsko)
 - volání po technokratech jako nutné podmínce řešení hluboké finanční krize
 - nebylo vnímáno jako legitimní a slučitelné s demokratickými procedurami

Úřednické vlády a demokracie

- KRITICI: v dlouhodobém horizontu ÚK nahrávají populismu a antistranickým náladám
- ALE:
 - Populistické strany na rozdíl od ÚK univerzální
 - ÚK = spíše průvodním jevem než příčinou krize stran
 - Ferdinand Peroutka:
 - „Úřednická vláda ovšem není známkou politického zdraví. Za to však nemůže ona. Přichází jen proto, aby vyplnila prázdnotu, již v organizaci státu přivodily rozvaděné politické strany (...) Až se politické strany zase shodnou na programu a až opět vytvoří většinu, ochotnou přijmout vládu do vlastních rukou, pak ovšem úřednický kabinet může odejít a také odejde. Ale do té doby hromovat proti úřednické vládě je něco takového, jak zlobit se na tlakoměr, že dělá bouřku“ (Peroutka 1991: 1245)
 - Úřednická vláda = tlakoměr, „který věrně zaznamenával poměry mezi stranami“ (Peroutka 1991: 1245)

Ohrožení deliberace

- Svobodná kritická pluralitní diskuse X fakta, tvrdá data „zabíjí“ argumenty
- Ale: Jmenování ÚK může být spouštěčem deliberace
 - Absence volební legitimacy → tendence ÚK ještě více a pečlivěji obhajovat svá rozhodnutí ve veřejné diskusi, ale i před svými kolegy z odborné sféry
- Philip Pettit: „deliberace vyžaduje depolitizaci“
 - chování volených politických představitelů motivováno zájmy jejich voličů, resp. jejich zájmem na znovuzvolení
 - Někdy jsou lepší technokratické expertní rozhodovací orgány

Ohrožení legitimacy

- KRITICI: ÚK nemají volební legitimitu
- ALE:
 1. Většina ÚK vzniká pod patronací parlamentních stran
 2. Legitimovány hlasování o důvěře
 3. Michael Saward: *representative claim*
 - Různé typy legitimacy
 4. Fritz Scharpf:
 - a. „legitimace na vstupu“ (*input-oriented legitimization*) – vláda lidu
 - b. „legitimace na výstupu“ (*output-oriented legitimization*) - vláda pro lid
 5. Důvěra v nevolené instituce
 - „legitimacy of impartiality“ (meritokracie, nikoli volba)
 6. Empiricky podložená důvěra lidí ve vládu expertů v post-komunistických zemích

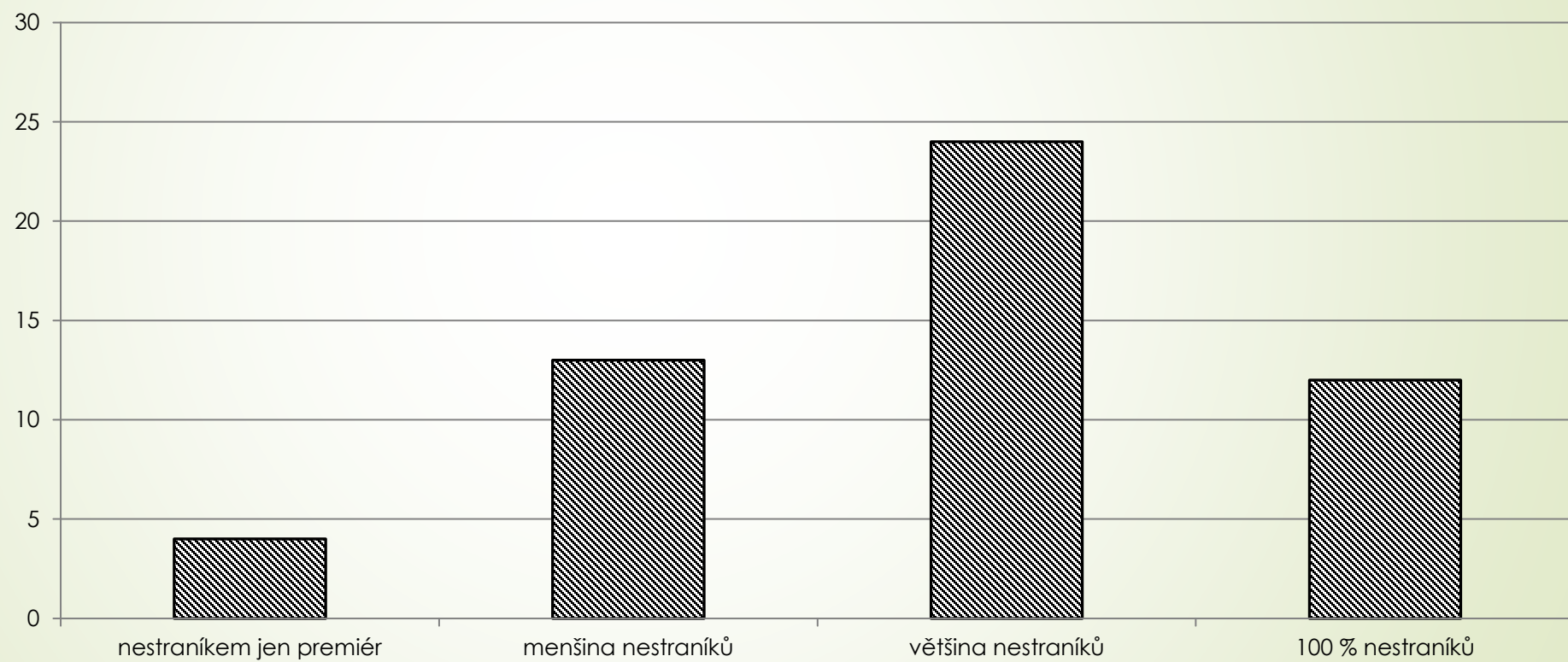

Úřednické kabinet y v Evropě (1989-2015)

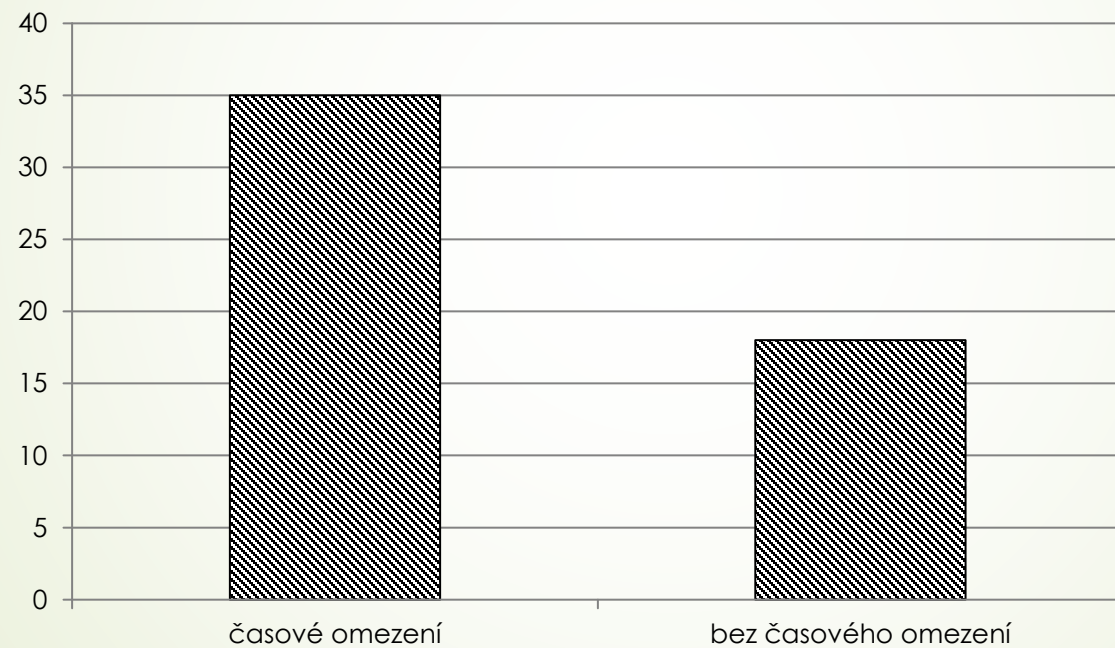
- 53 vlád
- Zvláště post-komunistický svět
 - V západní Evropě takřka vůbec
 - Výjimky
 - Itálie a Řecko (pravidelně)
 - Brigitte Bierlein (2019-2020)
- Srovnání s náhodným vzorkem 104 stranických vlád

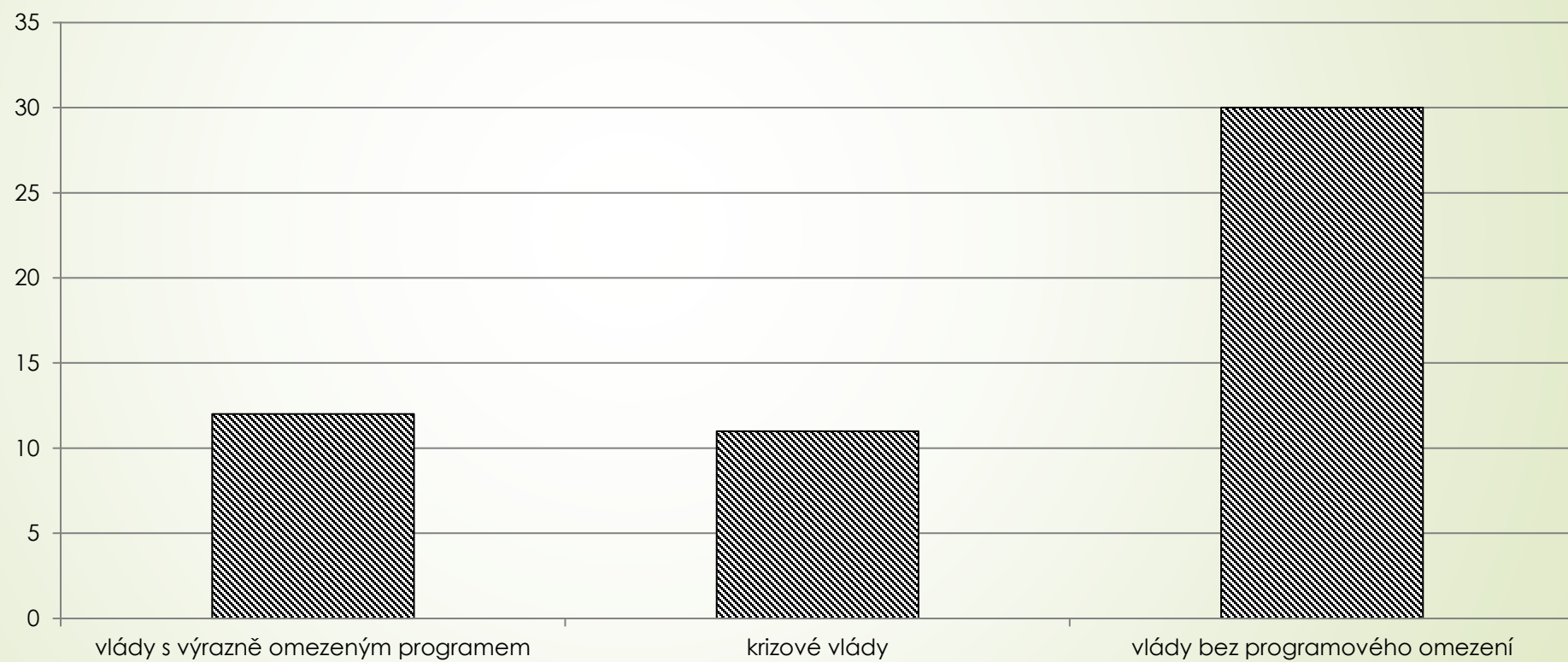
Složení úřednických vlád

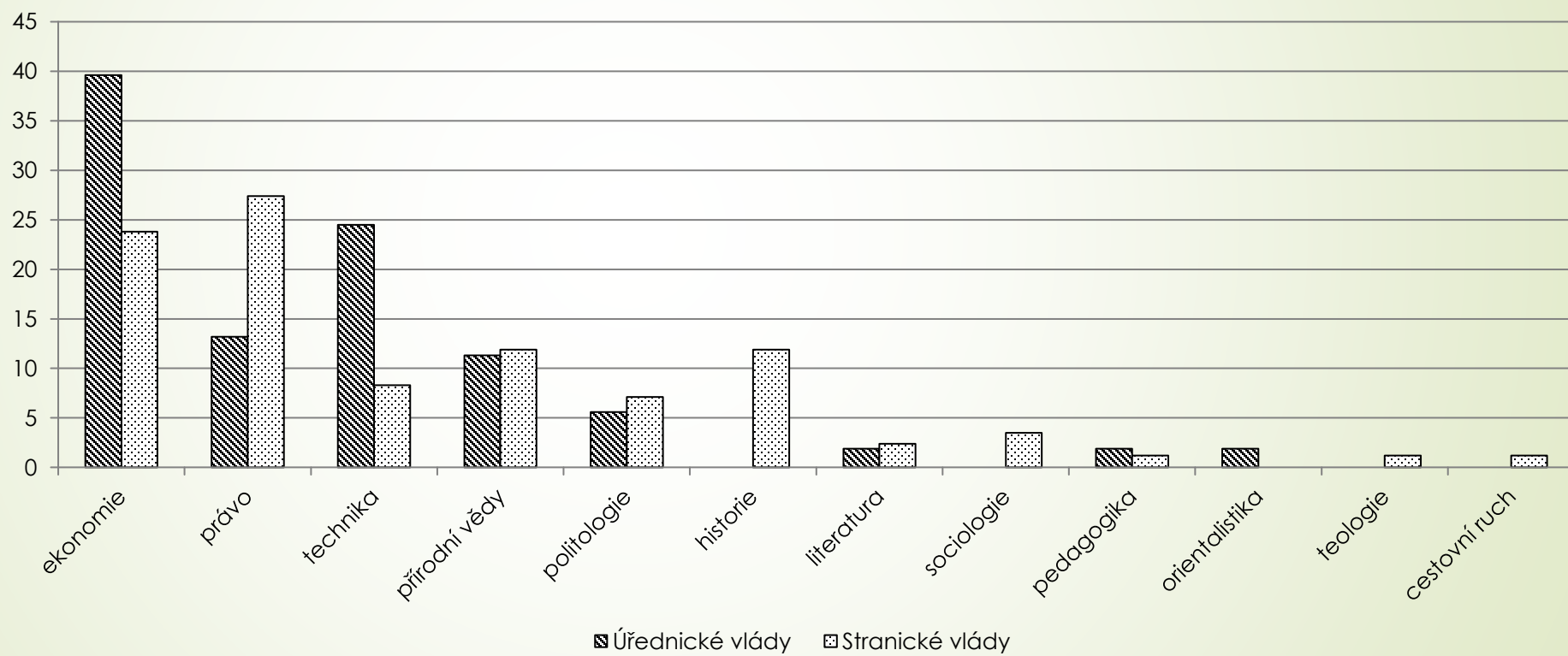
Časové omezení mandátu

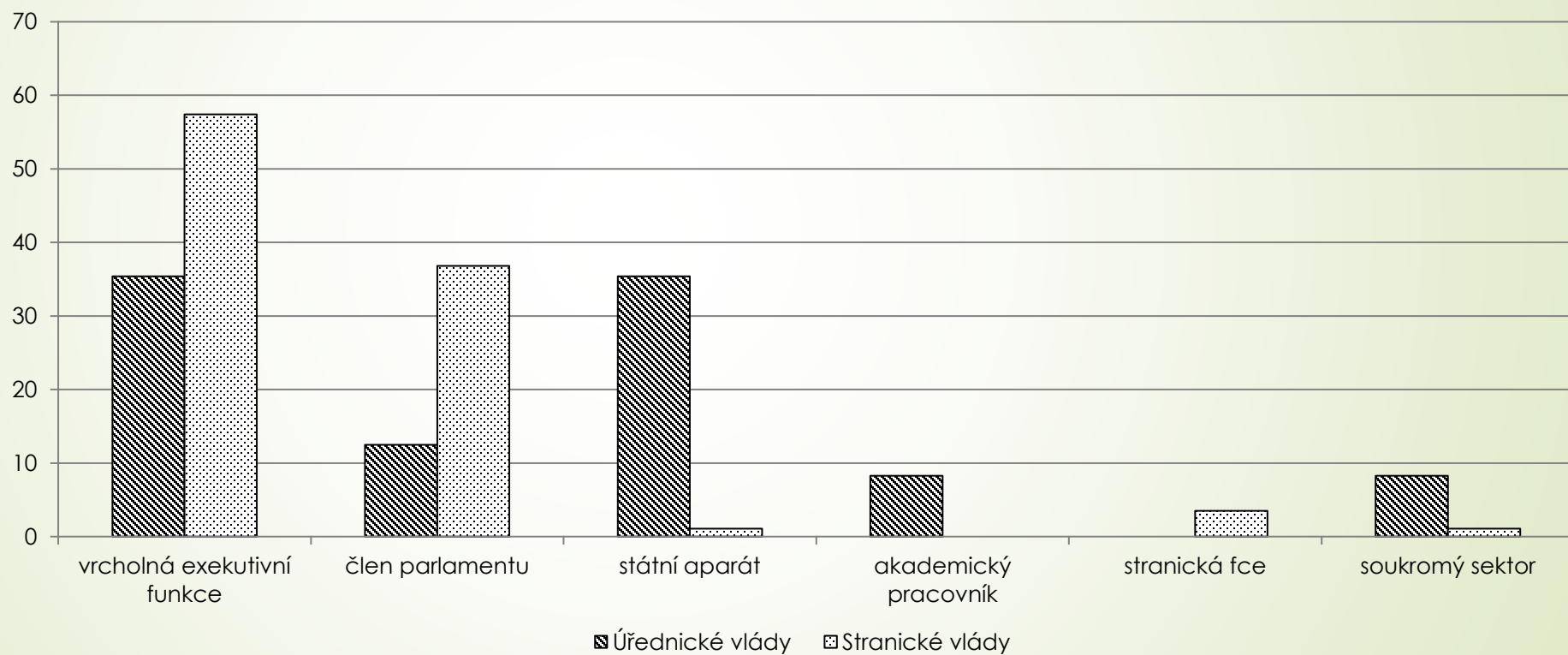
Programové omezení mandátu

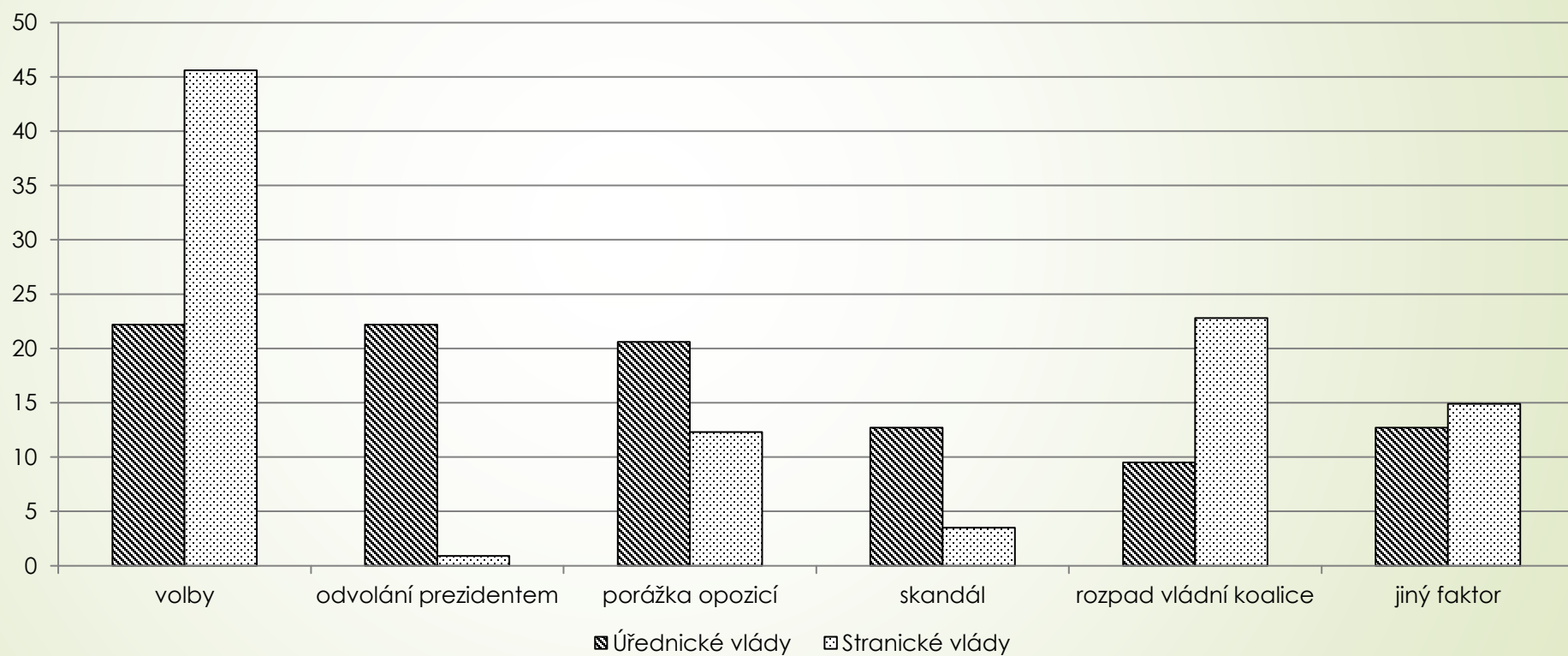
Premiéři úřednických vlád

Povolání premiérů úřednických vlád

Okolnosti vzniku: spouštěč

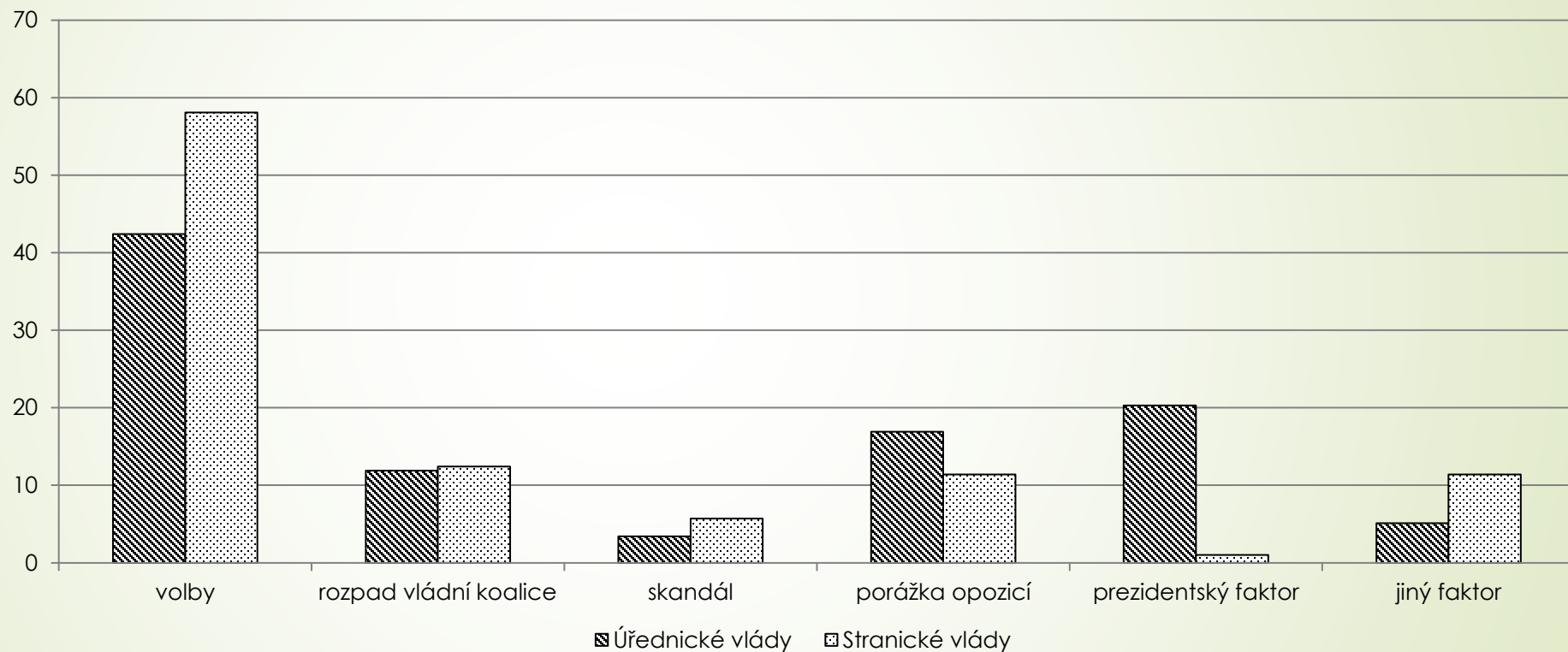

Okolnosti vzniku: kontextuální faktory

- Nízká důvěra lidí v politiku
- Skandál
- Ekonomická recese
- Vyšší míra korupce
- ~~➤ Stranická fragmentace~~
- ~~➤ Přímá volba a pravomoce prezidenta~~

Příčiny rezignace a životnost

Stranické vlády	ÚV	ÚV bez časového omezení	Tošovský	Fischer	Rusnok
830	376	682	202	432	204

Úřednické vlády v ČR

	Tošovský (1998)	Fischer (2009-10)	Rusnok (2013-14)
Typ kabinetu	parlamentní	parlamentní	prezidentský
Role prezidenta	moderátor	notář	tvůrce
Katalyzátor vzniku	skandál ODS	skandál ODS	skandál ODS
Podíl nestraníků	38 %	100 %	93 %
Časové omezení mandátu	ano	ano	ano
Programové omezení mandátu	ano	ano	ne
Profese premiéra	ekonomie	ekonometrie a statistika	ekonomie
Členství v KSČ	ano	ano	ano